

Tednik

Učiteljski Tovariš.

Glasiló avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 32.

V Ljubljani, 10. velikega srpana 1906.

XLVI. leto.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja vsak petek. Ako je na ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ v Idriji. Naročnino prejema Francišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Oglasi in poslanice stanejo za stran 30 K, pol strani 16 K, $\frac{1}{2}$ strani 10 K, $\frac{1}{4}$ strani 8 K, $\frac{1}{8}$ strani 4 K; manjši inserati po 30 h petit-vrsta. Večkratno objavlanje po dogovoru. Priloge poleg poštnine 6 K.

Vsebina: Udarec — s kolom. — Naš denarni zavod. — Kršenje zakonov v Istri. — Prvi učiteljski merkantilni kurz v Ljubljani. — Učiteljevo delovanje izven šole. — Risanje v ljudski šoli po sedanjih zahtevah. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Inserati.

Udarec — s kolom.

I.

Povedali smo že, da je zbudil naš članek „Učitelj in politika“, ki smo ga priobčili v 29. letošnji številki, občo pozornost. Tovariši in neučitelji so z nami enih misli. Naše odkritosrčne besede so našle krepak odmev: naša javnost nam pritrja, simpatije do nas so se dvignile in ojačile. To je lep uspeh: z enim člankom smo zbudili pozornost naše javnosti. Drugi listi pišejo članke dan na dan, a večina bralcev prebira samo notice, ki pravijo, da je tega in tega povozil pijan voznik, da je tega in tega aretovala policija, ker je hotel popihati v Ameriko, da se odtegne vojaški suknji. Naš list pa je romal iz roke v roke, in ljudje so govorili: „Resnica je! To so vrli možje, ki se upajo povedati resnico!“

Pri tem, kar smo povedali, vztrajamo še danes, ker je resnično in se ne da prav nič izpremeniti, ublažiti ali zasukati. Če nam odstrijejo glavo, ne bo „bojazljiva kuretnina“ ubirala drugih strun. Nam je resnica nad vse!

Enajst dni potem pa je prišel „Slovenski Narod“, ki hoče veljati za liberalen list, in nas je v dveh številkah zaporedoma udaril — s kolom. Ko bi udaril samo nas, bi udarec s kolom lepo preboleli, pa bi šli preko „Slov. Naroda“ na dnevni red. Mi imamo namreč trdo kožo, da nam ne more še tako jedra zabavljica do živega. Toda „Slovenski Narod“ je udaril vse učiteljstvo, ves naš stan, zato ne moremo drugače, nego da udarimo nazaj. Nikakor ne smemo dovoliti, da bi topli učiteljstvo, ki stori v enem dnevu več za ljudstvo, nego je storil „Narodov“ članek vse svoje žive dni.

Z odgovorom bi začeli lahko takoj danes. Prijatelji nam pišejo, naj bomo sirovi in prostaški, kakršen je naš novi sovražnik, ki je s svojim uvodnikom z dne 1. avgusta t. l. — to moramo poudarjati — prekosil celo „Slovenca“, da damo primeren izraz splošnemu ogorčenju. Tega ne maramo. „Slovenski Narod“ bo že kmalu čutil, kaj si je koristil z onim člankom, vodstvo narodno-napredne stranke pa dobi v doglednem času priliko, da se izjavi, v koliko se strinja z „Narodovo“ odkritosrčno besedo. Tako bomo hitro obračunali na obe strani. Javnosti pa smo dolžni, da pred njo branimo svojo čast, čast slovenskega učiteljstva.

Prede pa storimo to, je treba oteti pozabnosti „Narodovo“ smrtno obsodbo našega stanu. Naj jo bere še tisti rod, ki pride za nami, da bo vedel, kakšne prijatelje smo imeli in kakšne voditelje je imela stranka tiste dni, ko se je potapljala. Vsak pameten politik skrbi, da si ohrani in pomnoži število somišljenikov. „Slovenski Narod“ pa odganja od sebe ljudi. Ako je to njemu prav, je seveda nam še bolj, zakaj čim manj jih bo okolo njega, tem več jih bo okrog nas. In tako se uresničijo besede dr. Tavčarja, ki jih je govoril na „Zavezinem“ zborovanju v Mariboru in v Trstu, besede namreč: „Narodno-napredna stranka stoji in pade s slovenskim učiteljstvom“. Koliko zmore učiteljstvo, ve tudi dr. Tavčar, ako se še spominja onega občnega zbora „Kmetijske družbe“, ko so si jo hoteli osvojiti naši klerikalci. Ako bi ne bilo takrat učiteljstva, bi ne bilo danes „Kmetijske družbe“, kakor ne bo narodno-napredne stranke, kadar obračuna z njo napredno učiteljstvo. To je tako gotovo, kakor je amen v očenašu. In da se to čimprej zgodi, bo treba skrbeti tudi nam, ker vendar ne moremo dopustiti, da bi nas tepla tista roka, ki smo se zanjo izpostavljali in borili.

Tudi našim somišljenikom ne bo odveč, ako še enkrat premislijo vse to, kar očita glasilo liberalcev našemu stanu. „Slovenski Narod“ piše:

V „Učiteljskem Tovarišu“ je izšel oblasten članek, ki daje učiteljstvu različnih naivnih svetov glede njihovega nastopanja v javnem življenju vobče, zlasti pa v političnem oziru. Tendence tega članka je, naj se učiteljstvo ogiba agitacije za obstoječe stranke, ker mu zna propagiranje liberalizma škodovati, sicer pa naj dela za izobrazbo ljudstva, ker se s tem najbolje podkopava klerikalizem.

Zaradi tendence tega članka bi gotovo ne bili izpregovorili nobene besede, saj se v glavnem popolnoma strinjamo z njo, toda članek je prepleten s prepotentnimi napadi in krivičnimi grajami, ki nas silijo, da odkrito povemo svoje mnenje. Clara pacta, boni amici.

Konstatirati moramo pred vsem, da narodnonapredna stranka nikdar ni zahtevala, naj se učiteljstvo aktivno udeležuje političnih bojov. Vedno in vedno smo poudarjali, naj posveča učiteljstvo vse svoje moči izobrazbi ljudstva v šoli in zunaj šole, ker s tem indirektno tudi največ stori za svobodomiselnost in osamosvojenje ljudstva od duhovske nadvlade. Na

aktivno politično delo je stranka klicala vedno samo tiste učitelje, ki so si znali pridobiti v svojih krajih večji vpliv in večje zaupanje, drugih pa nikdar, kajti bridko se je izkazalo pri raznih prilikah, da so učitelji stranki veliko več škodovali, kakor pa koristili.

Opomin „Uč. Tov.“, naj se ogiblje učiteljstvo agitacije za politične stranke, je bil torej čisto nepotreben. Ogromna večina učiteljstva itak ničesar ne stori za stranko. Priznamo, da je tod in tam učitelj marsikaj storil za napredno stranko, toda to so častne izjeme in teh ni mnogo, že zategadelj ne, ker je malo učiteljev, ki so si znali pridobiti toliko zaupanja med ljudstvom, da morejo sploh kaj storiti.

Tega pa, da ima učiteljstvo med ljudstvom tako malo zaslonbe, ni kriva samo duhovska agitacija, krivi so tega v veliki meri tudi učitelji sami.

Ko bi se bilo učiteljstvo z večjo vnemo posvečalo svojemu poklicu, bi bila izobrazba širših plasti slovenskega ljudstva dosti večja, nego je dandanes in bi imel klerikalizem dosti težje stališče. Toda kaj je storilo učiteljstvo za izobrazbo slov. mase na Kranjskem? Glede delovanja v šoli sami si ne prisvajamo sodbe, konstatiramo pa, da so poročila dež. šolskih nadzornikov, ki se predlagajo dež. šolskemu svetu, le izjemoma ugodna, večinoma pa jako neugodna in polna bridkih pritožb. Tako je že dvajset let sem. Iz teh poročil strokovnjakov, ki morajo pač biti merodajna za nas, se vidi, da ima sicer nekaj jako vestnih in vzglednih učiteljev, veliko več pa takih, o katerih se to ne more reči; iz teh poročil je razvidno, da so učni uspehi povprek slabi in to nam pojasnuje, zakaj je stanje ljudske izobrazbe na Kranjskem tako nizko in zakaj ima klerikalizem tako lahko delo na deželi. Zunaj šole stori učiteljstvo še veliko manj za ljudsko izobrazbo. Žirovniki, Grmeki in Fabinci in drugi so bele vrane. Od vseh strani se pritožujejo pristasi napredne stranke, da se učiteljstvo odteguje vsakemu delu, da hoče najneznatnejši možiček igrati vlogo malega paše, ne stori pa drugega, kakor da po krémah zabavlja na ves svet. Koliko je učiteljev, ki delujejo pri pevskih, pri izobraževalnih, pri gospodarskih in sokolskih društvih? Izjeme so. Čast tem izjemam, toda večina je docela apatična in samo zabavlja. Lahko bi imeli vse polno postojank po deželi, če bi učiteljstvo hotelo delati; vse polno bi lahko imeli pevskih zborov in izobraževalnih ter gospodarskih in drugih društev, iz katerih bi se širila svobodna misel med ljudstvom, a nimamo jih, ali pa jih morajo voditi drugi ljudje, ker učitelji, dasi so najbolj poklicani za tako delo, nečejo ničesar storiti. Par sto predavanj bi lahko imeli vsak teden, kajti učitelj pozna svoje ljudi in ima lažje stališče, kakor drugi, a koliko predavanj so že priredili učitelji?

Največ je krivo učiteljstvo, da ima klerikalizem toliko zaslonbe med preprostim ljudstvom, ker ni izvzemši nekaj posamičnikov skoro nič storilo za ljudsko izobrazbo. Ta resnica nam je bila že davno znana, a molčali smo in delali z vsemi močmi na korist učiteljstva, nadejajoč se, da se vendar obrne na bolje. A nič se ne kaže, da bi se naše nade izpolnile, pač pa se kaže, da hoče zdaj učiteljstvo narodno-napredni stranki metati polena pod noge, menda v zahvalo za to, kar je stranka zanje storila.

Kaj pa je bilo kranjsko učiteljstvo še pred petnajstimi leti? Noben stan ni bil takrat tako preziran, kakor učiteljski stan. Kdor je hotel, je ž njim pometal in živa duša se ni potegnila za učitelja. Tedaj je „Slovenski Narod“ in narodno-napredna stranka začela delati za učiteljstvo in kar uživajo danes učitelji, za vse se imajo zahva-

liti „Slovenskemu Narodu“ in narodno-napredni stranki ter dr. Tavčarju. Kdo je pridobil učiteljstvu socialni ugled in družabno veljavo, kar je imajo. Vstrajno in dosledno pisanje „Slov. Naroda“ in delovanje narodno-napredne stranke. Kaj misli kdo, da je bilo lahko delo podreti proti učiteljstvu vladajoče predsodke, posebno z ozirom na to, da učiteljstvo s svojim delom v šoli in nastopanjem zunaj šole ni ravno pospeševalo akcije za povzdigo veljave učiteljstva. „Slov. Narod“ in narodno-napredna stranka sta pridobila učiteljstvu simpatije srednjega stanu, ne učiteljstvo samo, in predrugačila vse mnenje o učiteljstvu. Da ni bilo „Slov. Naroda“ in narodno-napredne stranke, bi bilo učiteljstvo še danes tam, kjer je bilo pred 15 in pred 30 leti, tako v socialnem, kakor v gmočnem oziru, bi bilo tam, kakor je učiteljstvo v Istri in v Dalmaciji.

Povedali smo to, da bomo na jasnem, da se spozna ima li narodno-napredna stranka večjo korist od učiteljstva, ali učiteljstvo od narodno-napredne stranke. Učitelji nam lahko verjamejo, da narodno-napredna stranka ne bo dosti trpela, če se ji učiteljstvo izneveri, morda pri masi še kaj pridobila, ker masa ne mara učiteljev, da pa zna učiteljstvo imeti največjo škodo, če bi narodno-napredna stranka in „Slovenski Narod“ nehala ščititi učiteljstvo in se zanj bojevati.

Spričo temu se ni čuditi, da je naduti članek „Uč. Tovariša“ vzbudil največje ogorčenje v vseh krogih narodno-napredne stranke, zlasti zaradi impertinentnega napada na dr. Tavčarja. Kdo je pa toliko storil za učiteljstvo, kakor dr. Tavčar? Kar je član dež. šolskega sveta, se je vojskoval za učiteljstvo. Dr. Tavčar je v dež. šolskem svetu zastopnik deželnih interesov, ne učiteljskih, a vendar se je sto in stokrat zavzel za učitelje, jih obvaroval krivičnih pa tudi zasluženih kazni, se zavzemal zanje v vsakem oziru in pri vsaki priliki s tako eneržijo, da vladajo danes pri nas čisto drugačne razmere kakor drugod. Naj pogledajo učitelji na Štajersko ali na Češko ali na Nižje Avstrijsko — o drugih kronovinah niti ne govorimo — pa bodo videli, da se tam vse slabše in brezobzirnejše postopa z učiteljstvom, kakor pri nas in da je Kranjska, četudi so plače slabe, vsaj v vseh drugih ozirih pravi učiteljski eldorado. Dr. Tavčar je, kakor rečeno, zastopnik dežele v dež. šolskem svetu, vendar je že nebroj učiteljev trgalo okrog njega podplate, pri čemer je imel priliko spoznati, kako znajo različni učitelji drug drugega denuncirati in obrekovati. Kar je bilo v njegovih močeh, storil je vse za učitelje in dosegel uspehe, kakor jih morda nikdar več ne bo dosegel noben drugi član dež. šolskega sveta, sedaj pa pride človek, ki najbrže nikdar v svojem življenju ni nič koristnega storil in ga pošilja v penzijo.

V tem oziru učitelji pač še dolgo ne bodo odločevali, gotovo pa ne toliko časa, dokler bodo tako slabo izpolnjevali svoje uradne dolžnosti kakor sedaj in tako malo delali zunaj šole kakor do sedaj. Največja nesramnost pa je, očitati dr. Tavčarju komoditeto. Na vsem Slovenskem ga ni tako delavnega politika, kakor je dr. Tavčar. Vse velike boje je vodil sam. Shodov je priredil on sam več, kakor vsi drugi slovenski poslanci skupaj, žrtvoval je tisočake, delal na vseh poljih in agitiral po vsi deželi. V dež. zboru je imel največje referate, v državnem zboru je večkrat govoril in je več delal kot katerisikoli jugoslovanski poslanec in takemu možu bo člankar „Uč. Tovariša“, ki najbrže ne zna družega kakor po oštarijah zabavljati, očital lenobo? Tu se pač vse neha.

Tudi z našim listom ni člankar „Učiteljskega Tovariša“ zadovoljen. To nas malo ženira, ker vsa učiteljska slovenska lite-

ratura priča, da so učitelji v tem oziru absolutno nekompetentni sodniki. Med našimi sotrudniki je komaj deset učiteljev. To so dobri in zanesljivi sotrudniki. Povedati pa moramo tudi, da nas ni nihče tolikrat zapeljal in zlorabil, kakor prav nekateri učitelji, tako da smo postali jako nezaupni in sprejemamo o kožljivih stvareh samo še dopise takih učiteljev, o katerih vemo, da so zanesljivi kakor skala in da nas ne bi nikdar mistificirali ali zlorabili. Naš list stori, kar je v obstoječih razmerah mogoče in zažaduje nam popolnoma priznanje najmerodajnejših slovanskih politikov in žurnalistov, da je „Slov. Narod“ eden najboljših in najzanimivejših slovanskih listov v Avstriji. Spričo takemu priznanju merodajnih oseb nas pač pušča hladne mnenje „Tovariševga“ člankarja. Le v pojasnilo bodi povedano, da o razdružitvi zakona nalašč nismo hoteli razpravljati, da bi klerikaleci ne imeli novega orožja proti narodno-napredni stranki. S peticijami se nič ne odloči; v državnem zboru odloči le moč; če bodo svobodomiselnih stranke imele dovolj moči, bodo izvedle razdružitev zakona, če ne, pa ne. Na tem podpisani na peticiji ne bodo nič izpremenili. Mi nismo hoteli mešati te stvari in dajati klerikalcem prilike za novo agitacijo in mislimo, da smo postopali pametno, četudi „Tovarišev“ člankar tega ne pojmi.

Povedali smo odkritosrčno in pošteno svoje mnenje. Zdelo se nam je to potrebno, kajti v učiteljstvu se že davno opazujejo različne struje in nastopajo različni učitelji tako, kakor da bi živela narodno-napredna stranka samo od milosti učiteljstva. To je krvava zmeta. Učiteljstvo nam lahko verjame, da je korist, ki jo ima narodno-napredna stranka od učiteljstva, tako borna in malopomembna, da bo stranka podpora učiteljstva v celoti prav lahko pogrešala. Na Kranjskem je kakih deset učiteljev, ki so za stranko več storili, kakor vsi drugi skupaj — ti so edini, s katerimi je stranka doslej računala in to so možje, ki so glede „Učiteljskega Tovariša“ in njegovega postopanja ravno tistega mnenja kakor mi.

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim,
v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani,

— registrovana zadruga z omejenim jamstvom. —

Promet do konca mal. srpana 1906 **K 177.464.06.**

Naznanilo. Kdor želi od zadruga kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštnih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Kršenje zakonov v Istri.

Pod tem naslovom smo povedali v 14. številu našega lista, kako koprski okrajni šol. svet in deželni šol. svet za Istro v Trstu kršita točko c § 20. deželnega zakona z dne 27. julija 1875. V 16. številu smo povedali, da je učiteljstvo ušlo utok proti odloku dežel. šol. sveta z dne 16. marca t. l., št. 733. Nam ni potreba ponavljati tega odloka, kjer je bilo določeno, da se ima izvršiti volitev učiteljskega zastopnika v okrajni šol. svet po glasovnicah, ker smo ta odlok ponatisnili in povedali, da se ima volitev vršiti po okrajni učiteljski skupščini. V tem smislu je bil vložen utok. Ker določuje istrski dežel. zakon z dne 27. julija 1875, št. 18, v § 41., da imajo utoki, vloženi proti sklepom dežel. šol. sveta, odložilno moč, ako so vloženi

v 14 dneh po vročitvi po dež. šol. svetu na ministrstvo za bogoslužje in uk, smo pozvedovali, kaj bo z volitvijo. Ako bi dež. šol. svet upošteval zgoraj navedeni § 41., bi moral odložiti volitev do rešitve pravočasno vloženega utoka. Temu pa ni navajen deželni šol. svet v Trstu, da bi upošteval zakonita določila, in volitev se je izvršila brezozirno, samo s tem razločkom, da se niso prešteli glasovi 15. aprila, pač pa šele 19. aprila. Kaj je bilo temu vzrok, ne vemo, a misliti se da marsikaj, med drugim tudi to, da ni imel noben absolutne večine, in v 4 dneh se je izobnalo še potrebne glasovnice. Kaj je bilo, kdo more povedati, ko je bila komisija tako sestavljena, da učiteljstvo, ki je volivee, ni imelo k nji pristopa.

Zvedeli smo tudi, da je bilo oddanih od 110 glasovnic le 72, med katerimi je bila ena prazna. Izvoljenec Jakob Benedetti, ravnatelj meščanske šole v Piranu, je dobil 51 glasov, in komisija ga je proglasila izvoljenim. Vendar vsa ta nezakonita volitev ni imela uspeha, ker se je izvoljenec odpovedal v seji okraj. šol. sveta dne 26. maja. Mi sicer ne vemo, kaj je izvoljenca privedlo do tega, a vendar moramo reči, da je bil to jako umesten čin spričo zgoraj opisanega nezakonitega postopanja.

Ne vemo sicer, ali je ministrstvo rešilo po učiteljstvu vloženo pritožbo, vendar smo pa zvedeli, da je imela pritožba uspeh. Pred pritožbo ni bilo ni sluha ni duha o okraj. učiteljski skupščini, a sedaj pa smo zvedeli, da je okraj. učit. skupščina sklicana na 29. septembra t. l. in poleg drugih točk dnevnega reda je tudi volitev zastopnika v okraj. šol. svet. Torej lahko rečemo, da je pritožba dosegla svoj namen.

Mi bi svetovali učiteljstvu koprškega okraja, slovanskemu in italijanskemu, naj se dogovori samo med seboj in naj soglasno izvoli v okraj. šol. svet zastopnika, ki zna in hoče braniti po zakonu učiteljstvu zajamčene pravice. To je glavno in prvo, ker tu nima in ne more odločevati narodnost. Pravica je pravica, in zakoni so eni in isti za Slovane in Italijane.

Deželne skupščine tudi ni bilo že 24 let. Tudi to bo treba izsiliti, a za sedaj ne rečemo drugega kakor, učiteljstvo obeh narodnosti naj se samo dogovori, kako bo do tega prišlo. Učiteljstvo koprškega okraja ima lepo priložnost sedaj, ko se obdržujeta oba oddelka skupščine v Miljah.

Druge točke dnevnega reda nas za sedaj ne zanimajo, a vendar prosimo, da nam kdo poroča o izidu skupščine. Reči moramo, da je čas za skupščino neprimeren, ker prične v Istri šolsko leto 16. septembra, a 29. je že učiteljska skupščina. Kdor se hoče pripraviti, bo moral to narediti že med počitnicami, ker v ono malo dneh ob pričetku šol. leta mu bo to težko mogoče.

Dnevni red je za tako kratek čas, t. j. za pol dneva, gotovo preobširen, ker je popoldan po dnevnem redu določen za ogledovanje plavžev v bližnjem Škednju. Pozna se, da je ta skupščina izsiljena s prej navedenim utokom, a vendar rečemo, da je bolje nekaj nego nič.

Prvi učiteljski merkantilni kurz v Ljubljani.

Za povzdigo vsestranske izobrazbe slovenskih obrtnikov in trgovcev so skrbeli pri nas do zadnjih časov sila malo. Komur so znane naše razmere, ta ve, da so namenoma metali polena pod nogo vsakemu, kdor je hotel kakorsikoli biti pomagati tema stanovoma; to pa posebno še od tiste strani, ki je poklicana najprej, da se zavzame z vso agilnostjo za obrtnike in trgovce. Za to ni čuda, da imajo skoro izključno v svojih rokah največja podjetja na slovenski zemlji samo tujei. Če imamo tu-